

הפורתח בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

יום שני כ"ט שבט תשפ"ג | דף היומי בבלי: נזיר כח | דף הכולל: נדרים סו.
דף היומי בהלכה: מתחילת סימן ק"ז עד סעיף ג'.
מוסר: שמירת הלשון - 'ומשל' עד 'ובזה בארתי'.
קנין חכמה הלימוד השבועי: ש. חשבון הנפש פ"ג "והשנים ועשרים חשבונו" פ"ג "והארבעה ועשרים שתחשוב עם נפשך"

ואז, ראש הישיבה מרים את עיניו ורואה שכולי
אחוז תזזית ושואל אותי ברוך: מה קרה? צעקתי
בקול: "הראש ישיבה! יש רעידת אדמה!"

הנה סיפור מדהים ומפעים ששמעתי מידידי הרב יעקב רוזנשטיין, מנכ"ל מוסדות 'דרכי ישר'

עושה מעשה בראשית

הישיבה מעל פניו, נעמד מלוא קומתו ואמר בקול גדול: ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם עושה מעשה בראשית. ובבת אחת מתפשט על פניו חיוך רחב מאוזן לאוזן.
אנדרלמוסיה השתררה במרפאה. אנשים רצו והתרוצצו אנה ואנה. תוך רגעים אחדים פסק הרעד וכולם דיברו בהתרגשות על מה שחוו זה עתה. ישראל בכל זאת איננה למודה באירועים כאלו. אבל מפניו של ראש הישיבה לא סר החיוך, בפנותו אלי אמר בהתרגשות: "שנים חשבתי מתי אזכה לברך את הברכה הזאת בעת רעידת אדמה. אם יש רעידת אדמה - יש הקדוש ברוך הוא! אם יש רעידת אדמה, לא מחפשים איפה להסתתר. אם יש רעידת אדמה, הקדוש ברוך הוא מתגלה פה. וצריך לזכור ולהחזיק ראש מה לברך. ה'משנה ברורה' מביא מחלקות אם מברכים 'עושה מעשה בראשית' או 'שכוחו וגבורתו מלא עולם'. יש גם דיון אם ברכות הנהנין אמרים בעמידה או בישיבה. את כל זה צריך לזכור ולברך בפה מלא".

שנים רבות לאחר אותו משה מפעים ונורא, נשמעה בשנית קולו של הרב רוזנשטיין עם ותה זעקה של מורו ורבו לאמור: אם יש רעידת אדמה - יש הקדוש ברוך הוא!
(בנימין ליפקין, המבשר פרשת יתרו תשפ"ג)

הנה סיפור מדהים ומפעים ששמעתי מידידי הרב יעקב רוזנשטיין, מנכ"ל מוסדות 'דרכי ישר', על ימי עלומיו בהם זכה לשמש כנאמן ביתו ושמשו הקרוב של מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל.

היה זה לפני כעשרים שנה. ליוויתי את ראש הישיבה לטיפול במרפאת עין טל, בראשות פרופ' בלומנטל המנוח. זו היתה שעת בוקר. לאחר שהרופא טיפל בו, נדרש ראש הישיבה להמתין כעשרים דקות להתרחבות אישוני העיניים ואז להיכנס להמשך הטיפול. ראש הישיבה ישב בקצה המסדרון. בחרתי במקום זה ביודעי כמה הקפיד על שמירת העיניים ואני ניצבתי ליו.

לפתע פתאום, עציץ הזכוכית הקטן שניצב על האדנית מול מקום יושבו של ראש הישיבה, החל לרעוד. מיד קלטתי שברגע זה מתרחשת רעידת אדמה. תכף ניתרתי ממקומי וביקשתי לחפות בכל כוחי על ראש הישיבה, שדבר לא יפול חלילה על ראשו, מהתקרה האקוסטית שהחלה אף היא להזדעזע.

ואז, ראש הישיבה מרים את עיניו ורואה שכולי אחוז תזזית ושואל אותי ברוך: מה קרה? צעקתי בקול: "הראש ישיבה! יש רעידת אדמה!". אינסטינקטיבית, כנשר בנעוריו, הדף אותי ראש

פנה אל רבינו וביקש ממנו אישור על הכסף שמקבל אברך בישיבה. אבל רבינו תמה לעומתו: איך אכתוב לך שאתה מקבל, הרי עדיין לא התחלת לקבל את המלגה כאברך בישיבה

על לעבדך באמת של מרן הגאון רבי משלום דוד סולובייציק זצוק"ל

עת עדיין לא קיבל מילגה של אברך]. והנה ביודעו שהאישור הזה נחוץ לו, רצה רבינו לוודא שהלה מבין היטב את הבעיה, ושאל אותו בעדינות, כשניכר שמדבר מתוך כאב: "אתה מבין אותי? אתה מבין את הבעיה שאני נתון בה? הרי כרגע אתה עדיין לא מקבל". ונצר את הענין בליבו. זמן מה לאחר מכן אמר לו: מצאתי עצה לפתור את הבעיה. ובדברו כתב נוסח אישור כדלהלן: "אברכים בישיבה מקבלים כך וכך", ובכך הכל בא על מקומו בשלום. הוא - לא הוציא מעטו דבר שאינו אמת, ולא כתב שהנ"ל מקבל, ומאידך, נתן בידו אישור שעשר להשתמע - והיה די לו בכך - שזהו סכום המילגה שהוא מקבל.

היה זה עבור התלמיד לימוד גדול כיצר אף לצורך אישור זניח לרשויות המדינה. ולמרות שהיה כל טצדקי שבעולם לכתוב כפי שהתבקש בתחילה, מכל מקום הקפיד מלבטא בפיו או מפי כתבו דבר שאינו אמת מוחלטת. אף שהאברך נמנה במשך שנים על בני הישיבה שרק בתקופה מסויימת זו נבצר ממנו להגיע ללמוד בה בפועל.

"ב"ה אין חובות"

פעם הגיע אליו גביר פלוני ושאל אותו אם יש לישיבה חובות, כי ברצונו לכסות את כל החובות שיש לישיבה. אולם רבינו השיבו בפשטות כי אין לו חובות ואינו צריך איפוא לכלום...

הלה שהיה כהלום-רעם מהתגובה הבלתי צפויה המשיך לשאול אם בכל זאת אין התחייבויות שונות שהראש ישיבה קיבל על עצמו לשלם, וכרגע אין לו את האפשרות לעמוד בהם? אולם גם על כך השיב רבינו שב"ה אין לו התחייבויות כאלו, וככל שהמשיך אותו גביר לנסות למצוא איזו 'פירצה' דרכה להשפיע מממונו לטובת הישיבה עבור חוב כלשהו כזה או אחר, עמד רבינו על כך שב"ה אין לא חובות ולא התחייבויות.

נדהם יצא הלה מבית רבינו באומרו שכזאת עדיין לא ראה!
(מתוך הספר אחרון לדור דעה בעריכת הרב שמעון יוסף מלר)

היה רבינו אומר: מהו זה שאנו אומרים בתפילה "השיבנו אבינו לתורתך וקרבתנו מלכנו לעבודתך והחזירנו בתשובה שלמה לפניך". והרי כבר ביקשנו על תורה ועבודה, ומה לנו עוד לבקש 'והחזירנו בתשובה שלימה לפניך'?

ואמר שרואים מכאן, שאפשר ללמוד ולהתפלל 'און נישט קענען דער אויבערשטער' [ובכל זאת לא להכיר את הבורא], ועל זה הולכת הבקשה 'והחזירנו בתשובה שלמה לפניך', דהיינו החזרה אליו יתברך, וזוהי הדרך להצלחה בתורה ובתפילה - להרגיש ולחיות בכל עת 'שויתי ה' לנגדי תמיד'.

כיוצא בזה היה מבאר בנוסח תפילת המועדים "קדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך כו' וטהר לבנו לעבדך באמת", וצ"ב דמאחר שכבר ביקשנו על מצוות ועל תורה, מהי הבקשה הנוספת של 'וטהר לבנו לעבדך באמת', ואמר, דאמנם יתכן לאדם לעשות מצוות וללמוד, אבל הכל לא באמת! דהיינו שעושה כן סתם, כמצוות אנשים מלומדה או משום כל מיני חשבונות אחרים, ועל כך מוסבת התפילה שאנו מבקשים "וטהר לבנו לעבדך באמת, כיון שזו האמת היחידה והדבר היחיד הקיים בעולם - תורה ומצוות.

איך אכתוב דבר שלא אמת?!

אחד מבני הישיבה שלמד בה בבחרותו, התכווין להמשיך ללמוד בה אף לאחר נישואיו, כאברך. אלא שבחדשים הראשונים להתגורר בבני ברק עד שהדירה אותה רכשו עבורם בירושלים תתפנה, ובאותה תקופה קבע את לימודיו שם עד שישבו להתגורר בירושלים וימשיך את לימודיו בישיבה כאברך.

והנה באותה תקופה קצרה בטרם שב לירושלים, נדרש לצורך הנחה כלשהי להביא אישור על גובה המילגה שהוא מקבל מידי חודש בחודשו ממקום לימודיו.

לתומו, פנה אל רבינו וביקש ממנו אישור על הכסף שמקבל אברך בישיבה. אבל רבינו תמה לעומתו: איך אכתוב לך שאתה מקבל, הרי עדיין לא התחלת לקבל את המילגה כאברך בישיבה [אף שכבר למד בה עד לא מכבר כמה שנים וקיבל 'חלוקה' בכחור, ואף עתיד לשוב ולקבל גם כאברך, אבל למעשה באותה

רוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל? dirshu@dirshu.co.il שלח מייל ל-

העולם כולו סוער וגועש סביב לתוכנה של "בינה מלאכותית"...

התמונה נצרה בתוכנת בינה מלאכותית

מה בנוגע לזכויות יוצרים בתוצרת? | הרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א

מושלמת, לפי אורך העבודה והדרישות שנבקש ממנה. אפשר להכניס לתוכנה שאלה משפטית בנושא מסוים ולבקש לדעת מה יפסוק בית משפט ישראלי בשאלה זו. התוכנה סורקת את כל פסקי הדין הנמצאים במאגרי בתי המשפט שבמרשתת, מצליבה נתונים ומקרים ונותנת הערכה סבירה לפסק הדין העתידי במקרה שהצגנו בפניה.

באופן עקרוני, התוכנה יכולה לקבל גם שאלה הלכתית ולבקש "פסק הלכה" מרב מסוים. התוכנה תסרוק את כל הפסקים הממוחשבים של אותו רב, תצליב מידע ותציע את "פסק ההלכה" שלה, העולה מתשובותיו של אותו רב. כמוכן שבנושאי הלכה, התוצאות יהיו לא רציניות בעליל, לא נכונות ובוודאי מגוחכות, כיון שתוכנת מחשב אינה מבינה באלפי הפרטים והקביעות ההלכתיות, ברוח ההלכה ובצורת הפסיקה. התוצאה של פסקי הלכה דרך "בינה מלאכותית" היתה גרועה בעליל, אך להבדיל, התוכנה יכולה לכתוב עבודות מחקר ועבודות של סטודנטים ברמה גבוהה ואיכותית. התוכנה גם יכולה לכתוב כתבות שלמות, לפי נתונים שנמסור לתוכנה, ועוד כהנה וכהנה.

לפי קביעות משפטיות, אין בעיה של "זכויות יוצרים" בתוצאת יצירה של ציור או עבודה מחקרית, משום שה"בינה המלאכותית" יוצרת את הציור מתוככי אלפי ציורים שונים, שצוירו על ידי אלפי ציירים לדורותיהם. אי אפשר להצביע ממי נוצר הציור או עבודת המחקר, הכתבה או סיפור, כיון שהיצירה נוצרה מכל כך הרבה ציירים, סופרים או חוקרים. היצירה בעצם "נגעה" בכל אחד שעסק אי פעם בנושא ולקחה ממנו משהו קטנטן, אחוז מזערי. כך קובץ על יד והכל נאסף יחדיו, מן הגורן ומן היקב, עד לתוצאה המושלמת, זאת שהגיעה מאלפי פריטים ויצירות, לא נודע כי באו אל קרבנה וממנה יצא העגל הזה, יצירה חדשה בעליל.

בשאלת זכויות היוצרים ולפי דין תורתנו הקדושה השתברו קולמוסים רבים, אף אני עני כתבתי על הנושא בקונטרסי "ספר יצירה", בספרי "שלהי דקייטא" (סימן צא), ובספרי "ויאמר שמואל" (סימן סג) ובעוד מקומות. לפי הדעות הסוברות שאין מושג עצמי של "זכויות יוצרים" וכל הנושא לאיסור הוא משום "תקות השוק" (כדעת מו"ר הגרש"ז אוירבך זצ"ל) או "דינא דמלכותא דינא" (כדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל), הנה אם החוק הבינלאומי עצמו מתיר להשתמש ביצירה שנוצרה מאלפי יצירת ויוצרים, אין מקום לאסור יצירה שכזאת.

העולם כולו סוער וגועש סביב לתוכנה של "בינה מלאכותית". ה"בינה מלאכותית" עצמה, זאת שטובי החוקרים מכל העולם עמלים עליה כבר עשרות שנים, שואפת להחליף את המוח האנושי, פעולותיו ויכולותיו, במכונה רובוטית שתחליף אותו, שתחשוב כמותו, שתפעל ותעשה כמותו.

בינה מלאכותית היא שם מטאפורי למצב שבו מנסים לדמות את יכולות החשיבה האנושית באמצעים טכנולוגיים, למשל, באמצעות למידת מכונה. התחום הוא ענף של מדעי המחשב, העוסק ביכולת לתכנן מחשבים לפעול באופן המציג יכולות המשתוות להתנהגותה של הבינה האנושית. הגדרה רחבה יותר לתחום זה ניתנה על ידי המדען מרווין מינסקי: "לגרום למכונה להתנהג בדרך שהייתה נחשבת לאינטליגנטית, לו אדם התנהג כך".

חוקרי "הבינה המלאכותית" לא הצליחו עדיין להחליף את האדם במכונה, אך הם התקדמו משמעותית במגוון תחומים מרתקים. כך למשל פורסמה לאחרונה תוכנה, בה מכניסים בקשה לתוכנה לצייר ציור העוסק בנושא מסוים, בסגנון ציור מסוים. דוגמה: כותבים ל"בינה מלאכותית" לצייר ציור של יהודים רוקדים עם ספרי תורה, בסגנון ציורי הרנסאנס. התוכנה עוברת על מאות ואלפי הציורים והאיזכורים שיש לנושא בכל מרחבי המרשתת, ותוך מספר דקות מוציאה ציור ערוך לתלפיות, הפלא ופלא, של יהודים רוקדים עם ספרי תורה, בסגנון ציורי הרנסאנס. וכך בכל דבר וענין. ניתן להזמין ציור בכל נושא וכתרת אפשרית, בכל סגנון ציור או שרטוט, מכל הדורות והסגנונות, ותוכנת המחשב מציירת ציור, המורכב מאלפי פריטים שסרקה בחיפושה בכל רחבי המרשתת (האינטרנט), עד לתוצר הסופי.

המחשב, שאינו אדם בר דעת, יכול לשגות ולהוציא תוצר מגוחך ומשעשע. המחשב אינו יודע להבדיל בין בית כנסת לכנסיה ומסגד, להבדיל אא"ה, או להבדיל בין ביהכנ"ס אורתודוקסי לטמפל רפורמי, כך שלעיתים מזומנות התוצאה מגוחכת ולא רצינית. אך באופן כללי, בפרט אם מנחים את התוכנה ביתר פירוט ופרטים מדויקים וספציפיים, התוצאה מעוררת השתאות.

התוכנה גם יכולה לכתוב עבודות מחקר שלמות, על פי הנתונים שמבקשים ממנה. כך לדוגמה, ניתן לבקש מהתוכנה לכתוב עבודת B.A. בנושא "המתת חסד". התוכנה סורקת אלפי מאמרים וכתבי עת שדנו ועסקו בנושא ויוצרת עבודת B.A.

התפוח ולא טעם הדבש ולא עין הבדולח.

האם היצירה שלי, ה'אני' העצמי שלי, שבא לידי ביטוי ביצירותי, נחשב למשהו ממשי שאסור ליטול אותו, או שה'אני' שלי, אותו כולם מכירים בסגנוני, באופיי וביצירותי הבלעדיות, נחשב רק כ"דבר שאין בו ממש", כמו "ריח התפוח, טעם הדבש ועין הבדולח"?

הנובי"ת (חו"מ סי' כ"ד) נשאל במחבר ספר שחיבר פירוש על סדרי נזיקין וקדשים ואותיות לוחות הדפוס היו שייכים למדפיס, והמח"ס שילם למסדרי-אותיות שיסדרו בעבורו את שני ה"סדרים", יחד עם פירושי הראשונים, בתוספת פירושו שלו. ודרך המדפיסים לסתור לאחר ההדפסה את האותיות ולסדרם שוב מחדש, כרצון מחה"ס הבאים לבית הדפוס. ואולם מדפיס זה השאיר אצלו את סידור האותיות הנ"ל, כיון שהיו לו סידורי אותיות רבים ולא הוצרך לפרקם, וכעת רוצה הוא להדפיס ש"ס חדש, עם הסידור - אותיות של סדרי הנזיקין - קדשים שסודר עבור המח"ס הנ"ל. וטוען המח"ס שכיוון ששילם למסדרים על הסידור הזה, על המדפיס לשלם לו את דמי הנאתו, שנהנה מכך שלא יצטרך לסדר שוב את האותיות לסדרי נזיקין. קדשים, ואילו המדפיס טוען שאינו צריך לשלם לו, כיוון שהאותיות שייכות לו וזכותו להשתמש בהם כרצונו, מבלי שהמח"ס יוכל לתבעו לקלקל את הסידור.

ואחר שהנובי"י שקיל וטרי בזה, כ' להלכה שמכיון שהדר בחצר חברו, חייב לשלם לו מה שנהנה אם חסרו בדבר מועט, אזי ה"ה בנדו"ד, כיון שהמח"ס נחסר בכך שאנשים יקנו את הש"ס החדש ולא את הש"ס שלו, מפני שאנשים שרצו ש"ס עם פי' הראשונים, היו מוכנים לשלם מעט יותר כדי לרכוש את הש"ס עם פי' הראשונים ופירושו הנלווה של המח"ס. [אך בשו"ת ישועות מלכו (חו"מ סי' כב) ובספרים נוספים (ראו בהגהות הרב"פ על הנובי"י) נחלקו על דברי הנודע ביהודה וסברו שאין לחייב אדם לשלם דמי הנאה כאשר לא נהנה ישירות מממונו של חברו; וכיון שלאחר שהשלים המדפיס את מלאכת סידור האותיות, שייכות האותיות לו בלבד, א"כ נהנה מרכושו שלו, ומה בכך שנהנה על ידי מעשי חברו? יעו"ש].

וחכמי זמנינו (והראשון שבהם הוא הגר"ז"נ גולדברג זצ"ל, והחרו החזיקו אחריו בכל הספרים שדנו בדין "זכויות יוצרים") דימו את ד' הנובי"י לנידו"ד, בכך שקונה היצירה רכש את "האותיות" והיוצר הוא בעל סידור האותיות, וטענו דא"כ על הקונה לשלם ליצר את הנאתו מ"סדור האותיות" - היינו הנאתו שנהנה מהעתקת היצירה, שסודרה כך באופן שניתן להאזין לה ולהעתיקה שוב ושוב. והם הבינו כנראה שאין ממשות ממנית ל"סידור אותיות" ללא "האותיות" עצמם. וממילא סברו שאף א"נ שאין בזכות ההעתיקה זכות ממנית ובעלות ליצר, מ"מ על הנהנה מהיצירה לשלם ליצר על דמי הנאתו. ויש לדון טובא בדבריהם,

ה"שואל ומשיב", הגאון רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל, מגדולי הפוסקים, כותב בנושא זכויות יוצרים כך (ח"א סימן מד): "ודאי שספר חדש שמדפיס מחבר וזכה שדבריו מתקבלים על פני תבל - פשיטא שיש לו בזה זכות לעולם; ואם מדפיסים או מחדשים איזה מלאכה, אינו רשאי אחר לעשות בלא רשותו. ומעשים בכל יום שהמדפיס חיבור יש לו ולבא כוחו זכות... ובשלו רשאי אדם לגזור שלא ידפיסו עולמית בלא רשותו או רשות בא כוחו וכו', והרי נודע שהרב אברהם מהרבוש שהמציא המצאה ובגלל זה קיבל כל ימיו שכר מהשלטון בוארשה, ולא יהא תורה שלימה שלנו כשיחה בטלה שלהם".

אם לפי הגדרת חכמתם שלהם, אין ביצירה שנוצרה מה"בינה מלאכותית" חסרון ובעיה של גניבת זכויות יוצרים, כך גם על פי התורה אין לחייב על כך (בפרט כשישנן שיטות רבות הסוברות שאין בפגיעה בזכויות יוצרים משום איסור גזל או מזיק, כפי שנתבאר בספרינו הנ"ל ואכמ"ל).

גם להגדרת הגר"ש וואזנר זצ"ל, שעלינו להיזהר מפגיעה בזכויות היוצרים משום "ועשית הישר והטוב", כפי שהובא בשמו בספר 'משנת זכויות היוצר', יש מקום לומר שמכיון ויצירת "בינה מלאכותית" מורכבת ממאות או אלפי יצירות ויוצרים, וקשה להצביע בבירור את מי מהם הזקנו או גזלנו, כי הרי היצירה מורכבת מאין ספור יוצרים, לכן יש להתיר שימוש ביצירה שכזו. לפי הסוברים של נושא זכויות יוצרים שייך רק לנושא של 'השגת גבול' ותחרות, נראה גם כן שלפחות לעת עתה, אין בשימוש המורכב מאין-ספור יצירות מורכבות ומשלל יוצרים, משום השגת גבול.

הנושא מתחיל במקרה שנבקש מתוכנת הבינה המלאכותית ליצור לנו ציור על פי ציוריו של צייר מסוים. כך למשל נוכל לבקש מהתוכנה לצייר בעבורנו קריקטורה בסגנונו הבלעדי של הצייר יוני גרינשטיין, על "הרפורמה במערכת המשפט הישראלית", או קריקטורה של מוטי הלר על "מס השתייה הממותקת". התוכנה תסרוק את כל הקריקטורות שלהם ותוציא מתחת ידה מוצר מוגמר, הדומה שתי טיפות מים לקריקטורות של אותם קריקטוריסטים. אם נבקש מהתוכנה לצייר ציור בסגנון פיקאסו או ואן-גוך, למשל, בנושא של "פרחים באגרטל"- תוציא התוכנה מתחת ידה ציור דומה להפליא לציוריהם של אותם ציירים.

נמצא שהתוכנה מצליחה לשעתק את האמן בעצמו, את צורת קולמוסו, את אופי הציור והסגנון המיוחד שלו ורק שלו, לפרטי פרטים. ה"בינה המלאכותית" בעצם מצליחה להעתיק במדויק את כל מה שהוא, לקחת את כל האומנות והייחודיות המיוחדת שלו- ולהעתיקה. האם יש בכך גניבת "זכויות יוצרים", גניבת והעתיקת ה"יוצר עצמו" כולו? האם בשימוש מסחרי כזה ביצירות החדשות שנוצרו מכח מאפייניו וסגנונו של יוצר יחיד, מהווה 'השגת גבול'? הטור והשולחן ערוך (חו"מ סי' ריב) כותבים: "אין אדם מקנה לאחר בין במכר בין במתנה אלא דבר שיש בו ממש, אבל דבר שאין בו ממש אין קנין נתפש בו. כיצד, אין אדם מקנה לחבירו ריח

פלוני והצליח להבין את סגנונו וקוי ציוריו, וצייר כמותו ציורים אחרים, ייחשב כמעתיק ממנו?

מאחר שלדידי אין הדברים ברורים וחדים כל צרכם, אציג בזאת שתי גישות הפוכות ומרתקות, האחד של גיסי הרה"ג רבי יצחק צבי שוגרמן שליט"א, והשני של אחי הרה"ג רבי אברהם ישעיהו גנוט שליט"א, וכדלהלן:
גיסי שליט"א כתב לי כך:

כאשר מדובר באדם המגיע לסדרת טיפולים עם בנו אצל מומחה, הפועל בשיטה מיוחדת. הוא צופה במומחה תוך כדי עבודתו ולומד ממנו את שיטת הטיפול. בהמשך הוא גם פותח קליניקה, יתכן שאין עליו זכות תביעה. כי זכותו לצפות. הוא לא לקח כלום. הוא קלט את השיטה בראשו ובמחשבתו ויישם זאת בפועל, בדומה לדוגמה שהבאת מתלמיד שינק מרבו.

אך ל"בינה המלאכותית" אין את היכולת הזו. היא לא יכלה לתפוס ברוחה ומחשבתה את הפואנטה של הדבר ואת יסודותיו. התוכנה רק יודעת לפרק לפרטים קטנים ולגרמי גורמים את כל המידע, ולשוב ולצרפו לפי הדבר שהיא צריכה. אם זה אכן כך, נמצא שהיא משתמשת ממש ביצירת היוצר עצמה. היא למשל לוקחת ציור של פיסקו ומוציאה ממנו את הקוים והאלמנטים הרלוונטיים לציור שהיא מחפשת, מחברת אותם עם אלמנטים אחרים שנמצאים בציורים אחרים שלו, וכך נוצר הציור. ואם כן הרי זה אסור, כי היא השתמשה ב'חפצא' עצמו של היוצר, וכאילו העתיקה יצירות רבות של היוצר והפכה אותם ליצירה אחת.

לעומתו, טען אחי שליט"א כך:
קניין של אדם מוכרח להיות חיצוני לו, כי אם לא כן אין זה קניינו, אלא זה 'הוא עצמו'.

לאדם אין בעלות על האדם שבו אלא רק על הדברים שהשיג עם ה'אדם' הזה. יצירותיו הפיזיות, ממונו, רכושו וכו'.
א"כ גם אם נאמר שלצייר או אמן מסוים, פיסקו למשל, היה מאפיין יחודי לו והוא יחודי רק לו (כאשר גם על כך ניתן להתווכח, כיון שהלא גם את המאפיין היחודי שלו הוא העתיק מהעולם, מרוח תקופתו ומסגנונות והשראה שקיבל וינק מאחרים, ובכך עיצב מאפיין משל עצמו, ואין בזווית המיוחדת שלו אלא רק מה שליקט ואסף את גישות העולם) - אין זה שלו. כיון שהמאפיין והקו שעיצב הוא 'הוא עצמו', והוא עצמו' אינו קניינו. לכן אם נצליח להעתיק את ה'אני' שלו, לא פגעתי בבעלותו.

שודאי "סידור אותיות" נחשב לדבר ממוני, וכל היצירה בעולם כמו בית וסרפר, מטבח וארון, מורכבים מחומרי היצירה בשילוב סידורה ותיקונה על מתכונתה, וגם על סידור האותיות שילמו המדפיסים ממון ולא הדפיסו את הספר בלי סידור האותיות, רק משום שהיה להם את האותיות, וזה פשוט. וע"ז סבר הנוב"י שעל הנהנה מסידור האותיות לשלם על הנאתו. אך ביצירה כמו קלטת ודיסק, ספר או דף וכדו', מכר היוצר את היצירה ללקוח, את ה"אותיות" עצמם וגם את סידורם, הפקתם ואופן שימושם. שהרי בלא סידורם-לא היה הקונה יכול להאזין ליצירה, או לקרוא אותה. וממילא אם נאמר שיוצר שמכר את כל היצירה, אינו יכול לשייר אצלו את זכות אי-העתקתה, לאחר שמכרה כדי שישתמשו בה בדרכים המקובלות והרגילות (וכפי שהארכנו בזה בס' ויאמר שמואל סי' ס"ג), א"כ אחר שמכר לקונה גם את זכות השימוש ב"סידור האותיות" - היינו השימוש ביצירה במתכונתה הנוכחית אזי אי"ז דומה כלל לנידון הנוב"י, בו רק האותיות עצמם היו שייכות למדפיס והסידור נרכש ע"י המח"ס, וממילא א"ז שזכות העתקת היצירה אינה יכולה להישאר ברשות בעל היצירה אחר שמכר אותה.

ואולם גם א"נ שצדקו דבריהם בדימוי דברי הנוב"י להעתיק יצירות, הנה בנידון שלפנינו, המעתיק אינו מעתיק כלל את היצירה עצמה, אלא שואב את 'רוח היצירה' מהיוצר ויוצר יצירה חדשה לפי רוח ואופי יצירות היוצר הראשוני. האם ישנה בעלת על 'מציאות הרעיון'?

לכאורה, דומה הוא הדבר לתלמיד שינק היטב מתורת רבו ועמד על דעתו, וכעת מחדש הוא חדושי תורה בדיוק בסגנון רבו. האם יוכל הרב לתבוע את תלמידו על שחידושו אלו-שלו הם (לפי הפוסקים הסוברים שיש בעלות על דברי תורה)!!

מצינו בשו"ת צפנת פענח (סי' רמט) שחכמה היא כדבר חפץ שיש לו עצמיות ואפשר לדרוש שכר על חכמתו כמה שירצה החכם, עפ"ד הרמב"ן ביבמות (קו, א. ועי' שו"ע יו"ד שלו, ג. ואולם התם איירי בחכמת רפואה כללית ולא בחכמה שנוצרה ע"י רופא פלוני. ובע"ז כח, ב: "רבי יוחנן חש בצפדינא, אזל לגבה דההיא מטרוניתא, עבדה חמשא ומעלי שבתא, א"ל: למחר מאי? אמרה ליה: לא צריכת, אי צריכנא מאי? אמרה: אשתבע לי דלא מגלית, אשתבע לה לאלהא ישראל לא מגלינא, גלייה ליה, למחר נפק דרשה בפירקא" וחזי' לכא' שר"י לא חשש לבעלות המטרוניתא על חכמת הרפואה, ואכ"מ).

אך האם אדם שהתבונן היטב היטב במאפייני ציוריו של צייר

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

כעבור זמן קצר היא חזרה הביתה כשהיוך רחב נסוך על פניה. "ניצחתי אתכם", הכריזה בחביבות ובאושר

על מסירותה המיוחדת למעשי חסד והסיעתא דשמיא הגדולה של הרבנית טורק ע"ה

בריאה ואיתנה, ויעמדו לה כוחותיה להקים בית נאמן בישראל. כשבועיים לפני מועד החתונה חוזרת הכלה מעבודתה ואמא שמה לב שרוחה מדוכדכת ודמעות מבצבצות מבין ריסי עיניה. הטריד אותה שכל חברותיה מתחננות באולם היוקרתי 'וגשל' - ואילו היא עומדת להינשא באולם ישן ופשוט...

אנו הילדים בבית, שהיינו עדים לשיחה, ניסינו להרגיע אותה בטענות כאלה ואחרות, אך אמא הוכיחה אותנו נמרצות על ההתערבות שלנו: "יתומה לא מרגיעים! ליתומה משתדלים לעזור!" ומדיבור - למעשה. ניסתה להשיג את אולמי 'וגשל'.

אנו, קטני-אמונה, בטוחים היינו שאין סיכוי למצוא תאריך פנוי לחודש סיון, החודש העמוס ביותר בשנה באולמות-השמחה. אך כעבור זמן קצר היא חזרה הביתה כשהיוך רחב נסוך על פניה. "ניצחתי אתכם", הכריזה בחביבות ובאושר, "השגתי את אולמי וגשל!"

מה היה? כאשר הציגה אמא את המקרה בפני הרה"ח רבי צבי אלימלך וגשל ז"ל, שהיה חסיד נלהב וירא-שמים, התפעל ואמר: "בדיוק הבוקר התפנה התאריך שאת מבקשת". והוסיף ואמר לה: "היות ואני רואה בכך השגחה פרטית, אתן לה את האולם בחינם". מכאן פנתה אמא מקייטרינג אחד למשנהו עד שבאה למשרדו של הרב קצבורג ז"ל, יהודי יקר וירא-שמים, שהיה מוכן לתרום את התוספות לסעודה - תוך שהתנה עמה שבכל פעם שמזדמן לידה מקרה כזה או דומה לו שתפנה אליו דווקא, כי הוא מעוניין לזכות במצוות נוספות מעין אלו...

לאחר כל אלו, מבלי להסס טלפנה אמא לראש הישיבה של הבחור, שהביע בשם הנהלת הישיבה את הסכמתו ליטול על עצמו את דמי המנה העיקרית של החתונה.

ומלצרים? - זו ודאי אינה בעיה. "יש לי בנים ובנות, חתנים וכלות. אין ספק שכולם יסכימו לעשות זאת בשמחה".

"חתונה זו", מסיים הבן את סיפורו, "חרוטה בזכרוני באופן מיוחד, משום שכולנו, כל בני המשפחה: אחיי ואני, אחיותי והגיסים, שימשנו בה כמלצרים, קדמנו את פני האורחים והגשנו להם את המנות".

(מתוך הספר 'לדמותו של מחנך')

מסירותה המוחלטת של הרבנית טורק (נוות ביתו של הגה"צ רבי משה) למעשי החסד, חרטה מכל אמת-מידה מקבלת. ההתעקשות שלה להוציא דברים לפועל היוותה מופת - וכך גם הסייעתא-דשמיא שזכתה לה. בלשון מתחננת ובלשון תקיפה עמדה במשימות קשות ומאתגרות שנשים מן-השורה אינן נוטלות על שכמן.

דוגמא אופיינית לכך: היתה שכנה יקרה ברוכה בילדים בלעה"ר, שהחליטה להרחיב קימעה את דירתה הקטנה. אך הנה מגיעים פועלים ערבים בהוראת העיריה עם גרזנים ומתחילים להרוס... משנודע הדבר לרבנית נעמדה באומץ ומנעה בגופה את ההריסה. "זו הוראה חד משמעית מגבוה" - טענו הפועלים. הרבנית לקחה טלפון והתחילה את מסלול הפקידים עד שהגיעה לראש העיריה עצמו ששמע את תחנוניה ואת תיאור המצב השורר בבית. כמובן, ההוראה בוטלה מיידית.

ועוד עובדה אופיינית מפי בנה רבי אליעזר שליט"א:

"לפני כחמישים שנה התייצבה בחורה צעירה, שדלותה ניכרה עליה, במשרדו של אבא בתלמוד תורה 'יסודי התורה'. היא הציגה את עצמה ככלה יתומה שאמורה להינשא בעוד חודשים ספורים ואין בידיה לממן ולו אף את ההוצאות המינימליות הנדרשות. היא ביקשה להתקבל כגננת בתלמוד תורה".

רחמיו של אבא נכמרו עליה. בעצה עם הצוות החינוכי בת"ת שיבץ אותה באחת הכיתות בה היתה משרה פנויה. בד-בבד, יצר קשר עם אמא ע"ה ועדכן אותה במצווה הנדירה שנקרתה לידי. ראשית דבר, אמא הזמינה את הכלה לבוא ולהתגורר בביתנו עד מועד חתונתה.

הבחורה קיבלה את ההזמנה בחפץ-לב. אמא ע"ה, יחד עם כמה מחברותיה, ביניהן הרבנית מרת חוה אסתר ליפקוביץ ע"ה, אשת-חבר למרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל, השקיעו מאמצים רבים לדאוג לכל מחסורה. רכשו עבורה דירה קטנה ודאגו לשאר הצרכים לקראת חתונתה. אמא הקפידה שתאכל ותשתה ותתחזק ברוחה ובגופה, כדי שלמועד נישואיה תהיה

אבל אז התכוונתי פתאום בכוס השקופה שבידי והתפלאתי לעצמי: מה יש בהם, במים האלה, שאני כל כך רוצה אותם? הרי אין להם טעם, אין להם ריח, אפילו לא צבע מעניין.

קיבלתי הבנה מחודשת גם בברכה אותה מברכים אחרי שתיית המים

מאת: הרב אלעזר גולדברג

• בכל העולם כולו לא נוצרים מים חדשים כלל וכלל. מה שה' יתברך ברא בששת ימי בראשית - זה מה שיש עד ימינו. אננו! המים הקיימים הם שמתאדים מהים ומתעבים לעננים ושוב יורדים כגשמים.

כי למעשה, המים קיימים בשלושה מצבי צבירה:

- נוזל - בין אפס למאה מעלות, המים נוזליים.
- גז - מעל מאה מעלות, המים מתאדים והופכים לאדים.
- מוצק - מתחת לאפס מעלות, המים קופאים ומתקשים. מלבד השתייה, התועלות במים הן רבות. ניתן למנות ביניהן את השטיפה, הבישול, ההשקיה ועוד. ובאמת לא כל המים שבעולם ראויים לשתיה. בפועל, רק כשלושה אחוזים מכל המים שבעולם ראויים לשתיה...

ומנין מגיעים המים? גם כאן זה מחולק לכמה קטגוריות:

- 'מים מטאוריים' - אלו הם המים המוכרים לנו, היורדים כגשם ולעתים כברד או שלג.
- 'מי תהום' - מים הנקווים מתחת לפני הקרקע, אבל גם הם מגיעים מהגשמים ומחלחלים אל מעבה האדמה בתהליך איטי הנמשך מספר שנים.
- 'מי ים', אגמים ונהרות - מאגרים של מים ברמת מליחות כזאת או אחרת, העוברים סינון או התפלה בהתאם למצבם, כדי שיהיו ראויים לשתיה.
- סוג נוסף של מים, הוא המים התרמיים - מים חמים מיוחדים הנפלטים ממעבה האדמה במקומות מסויימים (כמו "חמי טבריה", "חמי געש" וכדומה), שבדרך כלל נהוג לרחוץ בהם משום שיש בהם מינרלים הבריאים לגוף האדם. וגם זה חסד מיוחד מאת הבורא יתברך.

אחרי שהבנתי מעט על מהותם של המים, ועל המערכת המופלאה שיצר הקדוש ברוך הוא בגופנו כך שנשתה את המים בזמן שהגוף זקוק להם - קיבלתי הבנה מחודשת גם בברכה אותה מברכים אחרי שתיית המים, הלא היא ברכת 'בורא נפשות'. אננו אומרים בברכה זו: "על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי, ברוך חי העולמים". ה' יתברך, המוריד את הגשם לברכה, ברא את המים כדי להחיות בהם את נפשנו. ממש כך. אנו עשויים ממים, אנו צורכים מים, ולכן אנו גם מודים על המים.

באחת הפעמים שמזגתי לעצמי כוס מים, התכוונתי לברך ברכת "שהכל נהיה בדברו" ולהתחיל לשתות. הייתי צמא וכבר רציתי להרוות את צימאוני. אבל אז התכוונתי פתאום בכוס השקופה שבידי, בנוזל השקוף שבתוכה, והתפלאתי לעצמי: מה יש בהם, במים האלה, שאני כל כך רוצה אותם? הרי אין להם טעם, אין להם ריח, אפילו לא צבע מעניין.

הפלא הגדול יותר היה, שאחרי שברכתי ושתיתי את המים עד תומם, התמיהה שלי גדלה שבעתיים. כי עכשיו באמת לא מצאתי עניין בנוזל הפשוט הזה ולא הבנתי מה מצאתי בו אך לפני כמה רגעים...

הרגשתי שאני מוכרח לחקור את הנושא לעומק. ורק אז הבנתי עד כמה רואים במים הצלולים האלה את פלאי הבריאה, ועד כמה צריך להודות על כל המערכת המקיפה את המים.

המים הם אחד הדברים החיוניים ביותר לקיומם של הנבראים בעולם הזה, החל מפאר היצירה - האדם, עובר בבעלי החיים וממשיך אל הצמחים. כולם זקוקים למים כדי להתקיים, כדי לגדול, לצמוח ולפרוח.

יתרה מכך, המים מהווים את רוב המסה של בעלי החיים. כך למשל גוף האדם, מורכב מ-60% מים (ותינוק ביום לידתו מורכב מכמעט 80% מים!). ואילו המוח האנושי, לדוגמה, מכיל 70% מים!

זאת גם הסיבה שיש חשיבות גדולה לשתיי כמות מספקת של מים. הם תורמים להזרמת חומרים בגופנו וגם מזרזים את קצב חילוף החומרים בו. הם מנקים את הגוף מן הפסולת ומן הרעלים, משפרים את הריכוז, את החשיבה ואת הביצועים.

לכן טבע הקדוש ברוך הוא ברחמיו את המנגנון המזכיר לנו לשתות - הלא הוא הצמא. אמנם, חשוב לדעת כי הצמא מתעורר רק אחרי שאיבדנו אחוז או שניים מן המים שבקרבונו, מה שאומר שאנו עלולים לחוש כאבי ראש וכדומה עוד לפני תחושת הצמא, זהו עוד איתות של הגוף הרומז לנו שחסר לו משהו אחד: מים.

הנה נתון מדהים על הנוזל החשוב הזה:

נזיר דף כ"ח

היכן נמצאו שמונה ביצים במעיה של תרנגולת שנשחטה כדין?

אפילו נשחטה

ומפרנס לכלם, שיכלכל אותנו בכבוד". לא עברו ימים אחדים, והעיר ירושלים געשה ורעשה. כלם שחו בהתרגשות אודות הפלא העצום שהתרחש בשוק מאה שערים, ב"חנות החדשה של גפנר". במעיה של תרנגולת שנשחטה בחנות כדת וכדין, נמצאו שמונה ביצים בבת אחת! סקרנים רבים החלו נוהרים לעבר החנות, כדי לחזות במו עיניהם בפלא הגדול. עשרות ומאות מכל הגילאים צבאו על דלתות החנות, וכלם רצו לראות אם אמנם השמועה הנפלאה נכונה ואכן ארע בה המקרה הנדיר. כך הפכה 'החנות של גפנר' למשג בכל העיר. ההדים הרבים של הסיפור המופלא משכו אל החנות לקוחות רבים משכונות רבות, ומאז היתה הברכה מצויה בקרב המשפחה, אנשים נכנסים ויוצאים בחנות השוקקת והרווחים בהתאם. היה זה שיעור מאלף של החסיד ר' מנדל באמונה ובשליטה עצמית שלא לכעס. פרק חי בבטחון ואמונה פשוטה, בידיעה כי זה אשר משליך על ה' יהבו, הוא זוכה שהבורא יתברך בעצמו יכלכל אותו בדרך כבוד!

(טעימות שבת טיש - עולמו של חסיד)

בירושלים שלפני כמה עשרות שנים, חי יהודי צדיק תמים ובעל אמונה תמימה, בשם רבי מנדל גפנר, שזכה להעמיד משפחה מפארת בישראל. לפרנסתם פתחה אשתו הצדקנית חנות למכירת עופות בשכונת מאה שערים, וכבר בימים הראשונים נחרדה לראות, כי מאן דהו החליט להעמיד דוכן של מכירת עופות, לא פחות ולא יותר מאשר בדיוק ליד דלת החנות החדשה שלהם. אשת ר' מנדל לא ידעה את נפשה מרב צער, כיצד מסגל יהודי להשיג את גבול רעהו בלי טפת רחמנות? מי יתענין בכלל בחנות החדשה, אם ממש בפתחה מוכר מישהו עופות במחיר מוזל?! וכאשר ראתה כי גם למחרת הגיע האיש למכר את העופות שלו, והבינה כי אין זה מקרה חד פעמי, סיפרה את הדבר לבעלה, וביקשה ממנו לפנות אל מסיג הגבול, ולדרוש ממנו לעזוב את המקום ולמצוא אזור אחר כדי למכור את סחורתו. אולם ר' מנדל שהיה חדור באמונה תמימה, אמר לה בשלוח בלי כל סמני כעס ורגז: "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה. והרי כבר אמרו חז"ל כי מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה, ומה שנגזר עלינו להרויח - נרויח בין כה וכה, מה יש לנו אפוא לדאג? נבטח בה' הזן

להתחיל את היום ברגל ימין

חוויה רוחנית מדי יום אצלך בחייל

הלכה, סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד... אקטואלי ומרתק הצטרפו בחינם לאלפי מנויים, שלחו מייל לכתובת:

dirshu@dirshu.co.il

הפורתח
בכל יום..

המייל היומי של 'דרשו'.

איזו תפילה טעונה 'חידוש' ומהו החידוש?

- דהיינו לא בשלש הראשונות ולא בשלש האחרונות, שהן ברכות השבח וההודאה ואינן ראויות להוספת בקשה - אשר לא הוסיף אותה קודם לכן ואינו רגיל להוסיפה דרך קבע בתפילתו. ולדעת הרמ"א חידוש זה פירושו שהתחדש אצלו צורך מסוים לבקש עליו בתפילה, אשר לא היה קיים בעת תפילתו הקודמת. ואין להתפלל תפילת נדבה אלא אם יודע שיוכל לכוון בכל הברכות.

[שו"ע קז, א-ב, משנ"ב ג, ד רח, וביה"ל ד"ה אם, ד"ה ועל, ד"ה ואם; בו"מ דרשו, 15]

מי שהתפלל שמונה עשרה, אסור לו להתפלל שנית לשם חובה, כיון שהתפילות תוקנו כנגד קרבנות התמיד, והרי זה כמקריב שני תמידים לשם חובה, שעובר על 'בל תוסיף'. אולם רשאי לשוב ולהתפלל בנדבה, כדרך שהיו מקריבים במקדש קרבן נדבה; ובתנאי שיחדש דְבַר מה בתפילתו, אשר ישמש כהיכר לכך שהתפילה נדבה, לשם תחנונים, ולא לשם חובה. לדעת השולחן ערוך חידוש זה היינו שיוסיף בקשה באחת מהברכות האמצעיות

כיצד ינהג מי שהחל להתפלל שמונה עשרה ונזכר שכבר התפלל?

בתפילה - וכגון שסבר שלא התפלל ונזכר שהתפלל, או ששכח להזכיר איזו הזכרה בתפילה וסבר שחייב לשוב ולהתפלל, ונזכר שאינו חייב - יפסיק אף באמצע ברכה, ואינו יכול להסב את המשך תפילתו לנדבה אף אם יחדש בה דְבַר (ראה לעיל), כיון שלא ניתן להקריב קרבן שחציו חובה וחציו נדבה. ויש שהורה שאם נזכר בסוף ברכה לאחר שאמר "ברוך אתה ה'", יסיים את הברכה.

[שו"ע קז, א, משנ"ב ה-ז; בו"מ דרשו, 11-12]

כאמור, מותר להתפלל שמונה עשרה בנדבה, כדרך שהיו מקריבים במקדש קרבן נדבה. לפיכך, בשבת וביום טוב שאין מקריבים בהם קרבנות נדבה - אסור להתפלל תפילת נדבה; וכן תפילת מוסף, שנתקנה כנגד קרבנות המוספים ואומרים בה "ומוספים כהלכתם" - אין מתפללים אותה בנדבה, אף בראש חודש ובחול המועד, כיון שהמוספים הם חובת ציבור ואינם באים בנדבה. וכמו כן, אם החל להתפלל לשם חובה ונזכר שאינו חייב

המסופק אם התפלל תפילת ערבית - האם יתפלל מספק?

כבר התפלל תהא תפילתו נדבה, שהרי אין מתפללים תפילות אלו בנדבה, כאמור לעיל. והמתפלל מספק ונזכר שכבר התפלל - ימשיך בתפילתו ואינו צריך לחדש בה דבר; ויש אומרים שראוי לחדש בה דבר, ויש אומרים שחייב לחדש. והמסתפק באמצע תפילת שמונה עשרה באיזו ברכה הוא עומד - יש אומרים שימשיך מהברכה שבודאי טרם אמר, ויש אומרים שימשיך מהברכה שמסופק אם אמרה.

[שו"ע קז, א, משנ"ב ב, ה רז, וביה"ל ד"ה על; בו"מ דרשו, 2 ור]

המסופק אם התפלל - מעיקר הדין פטור מתפילה, כיון שזהו ספק דרבנן, אך כיון שניתן להתפלל בתורת נדבה, עליו להתפלל ולהתנות - אף במחשבה - שאם טרם התפלל תהא תפילתו חובה ואם כבר התפלל תהא נדבה. ואינו צריך לחדש דְבַר בתפילה כדין תפילת נדבה האמור לעיל, אך בתפילת ערבית ראוי לחדש. ויש אומרים שבתפילת שחרית ומנחה חייבוהו חכמים מן הדין לשוב ולהתפלל. ברם, המסופק אם התפלל תפילת מוסף, או תפילות שבת ויום טוב, לא יתפלל מספק, כיון שאינו יכול להתנות שאם

* מי שתורתו אומנותו ואינו מבטל מלימודו אפילו רגע - צריך לבטל מלימודו כדי לקרוא קריאת שמע עם ברכותיה, אך פטור מתפילה. ואין בזמננו מי שתורתו אומנותו במידה הפוטרת מתפילה.
* הלומד תורה ביחידות בבית המדרש, או שהתחיל ללמוד לפני זמן קריאת שמע - אינו צריך להפסיק לקריאת שמע ולתפילה כל עוד נותר זמן לכך.
* המלמד תורה לרבים, ואם יפסיק לקריאת שמע ולתפילה יבטל הלימוד ולא יוכלו להתאסף שנית - אינו צריך להפסיק אלא לקריאת פסוק ראשון של קריאת שמע; ויש חולקים.

מה שלמדנו לפני מאה ימים:

האם מותר לכתוב באמצע ברכות קריאת שמע?

ויש אומרים, שגם אם הכתיבה מצד עצמה אינה נחשבת כדיבור, הריהי אסורה בשעה שאסור להפסיק כדיבור, משום שדרך הכותב להוציא מילים מכתבתו בפיו, וקיים חשש שיפסיק כדיבור. ומאידך, יש אומרים, שהכתיבה אינה נחשבת כהפסק; ויש שכתב בנוגע למקרה שמותר להפסיק כדיבור באמצע ברכות קריאת שמע, שיש להעדיף כתיבה על פני דיבור.

[בו"מ דרשו סו, 2]

בנוגע להלכות מסוימות, נחלקו הפוסקים אם כתיבה נחשבת כדיבור. ולדוגמה: ספירת העומר בכתיבה, וכתיבת דברי תורה לפני ברכות התורה, או במקום שאינו נקי.

וכמחלוקת זו, נחלקו הפוסקים גם בנוגע ל'הפסק' במהלך אמירת קריאת שמע וברכותיה, או בכל מקום אחר בו אסור להפסיק כדיבור - האם כתיבה נחשבת כהפסק;

יש אומרים, שמעשה הכתיבה אף חמור מדיבור לענין זה.

לפתוח את היום בטוב...

הצטרף אלינו וקבל את המייל היומי של 'דרשו'
'הפותח בכל יום' לתיבת המייל שלך

להצטרפות נא שלחו מייל לכתובת

dirshu@dirshu.co.il